

Del 1 Barn- och ungdomsår, underbefäl på Skillingaryd 1885 - 1914

Barn- och ungdomsår 1885- 1906

När Albert föds den 22 februari 1885 bor familjen sedan sex år i torpet Risängen i Hakarp¹ församling i Jönköpings län. Risängen är ett torp under den välbeställda gården Göransberg på vilken det finns flera boställen varav Risängen är ett. Risängen finns nämnt i kyrkoböcker redan på 1690-talet. Torpet har genom åren hyst både hammarsmeder, lumpsamlare och pappersgesäller. Det var också under många år hem för dagsverkare.

Alberts far Claes är arbetare på Stensholms Pappersbruk. Alberts mor heter Maja Stina. Hennes flicknamn är Carlsdotter. När Albert föds har familjen redan två barn. Det är brodern Einar August som är sju år och systern Anna Elfrida som är två år. Förutom familjen Svensson bor även torparen Anders Isaksson med sin familj på sju personer på torpet Risängen vid den här tiden.

Familjen Svensson flyttar under 1885 från Risängen till Halleberg vid Stensholms Pappersbruk som ligger närmare faderns arbetsplats. Även Halleberg är en gård under Göransberg. I det nya hemmet utökas familjen med två barn till. De är brodern Viktor Emanuel som föds 1887 och systern Karin Cecilia som föds två år senare.

Lördagen den 23 november 1889 brinner Stensholms Pappersbruk ned till grunden. Efter branden säljs det nedbrunna bruket med alla byggnader och all mark till Huskvarna Aktiebolag. Huskvarna bygger på det gamla brukets plats upp, och startar, Stensholms Fabriks AB. Ett företaget som med stor framgång kommer att tillverka finmekaniska produkter.

Branden på Stensholms Pappersbruk drabbar familjen Svensson mycket hårt. För pappa Claes med ett förflutet som arbetare på ett pappersbruk finns inget lämpligt arbete på ett finmekaniskt företag. Med förlusten av pappa Claes arbete förlorar familjen både sin försörjning och sitt hem som var knutit till arbetsplatsen. Situationen förvärras ytterligare av att fadern insjuknar i en kronisk åkomma som gör honom arbetsoförmögen. Utslagningen av familjen är näst intill total då det sociala skyddsnätet var i stort sett obefintligt. Mamma Maja Stinas situation är allt annat än avundsvärd. Hon måste ha genomlidit många sömnlösa nätter när hon funderat över hur det skulle gå för familjens fyra barn och hennes sjuka man. Albert är fem år när pappersbruket brinner ner så han förstod säkert inte fullt vilken svår tragedi som drabbat familjen. På något mirakulöst sätt klarar familjen sin försörjning och 1890 har man flyttat till en ny bostad vid Stensholms Fabriks Aktiebolag i Hakarp församling.

Alberts föräldrar Claes och Maja-Stina Svensson på gamla dar.

¹ Hakarps kyrka ligger cirka 6 km öster om Huskvarna centrum. Hakarp bestod på den här tiden av många små byar i dalgångar. I början på 1880-talet bodde det omkring 2000 människor i Hakarp.

Familjens ansträngda ekonomi lättar något när storebror Einar 1894, 16 år gammal, flyttar till Skärstad som ligger omkring 15 kilometer norr om Hakarp. I Skärstad tar han anställning som dräng på gården Edeskvärna Södergård. Familjens försörjningsbörda lättar ytterligare något när systern Anna Elfrid bara 15 år gammal utvandrar till Nord Amerika 1898.

Albert går i skola i Skärstad. Skolan heter Södra skolan. Hans skolgång avslutas med fortsättningsskola i vilken barnen läser sju ämnen. Det är kristendomskunskap, modersmål, räkning, geometri, naturkunnighet, teckning och handslöjd för gossar. Albert lämnar fortsättningsskolan den 28 februari 1899 med goda avgångsbetyg.

Albert konfirmeras lördagen den 28 april 1900 i Skärstads kyrka. Den bibel som han får vid konfirmationen finns bevarad. I den har konfirmationsprästen skrivit hänvisningar till sju skriftställen, minnesord från vilka är tänkta att Albert skall hämta styrka under sin vandring genom livet. Den första texten är den 23 psalmen i Psaltaren som börjar med orden "Herren är min herde, mig skall intet fattas....." Det är den mest kända av all psalmerna i psaltaren, men vars ord för en intelligent ung pojke med Alberts erfarenheter, just då, kan ha varit svåra att ta till sig, senare skulle de dock komma att infrias med råge.

Albert Svensson är 15 år gammal när han konfirmeras 1900

Efter konfirmationen lämnar Albert barndomshemmet. Han flyttar till Edeskvärna Södergård, det är samma gård som hans bror Einar sex år tidigare flyttade till. På gården tar han anställning som dräng. Under Edeskvärna finns också två soldattorp, nr 6 och 7, båda tillhörande Livkompaniet vid Jönköpings regemente. Märkligt är att Albert vid folkräkningen 1910 fortfarande redovisas som dräng på Edeskvärna Södergård trots att han sedan fyra år tillbaka finns vid Jönköpings regemente på Skillingaryd.

Volontär och underbefäl på Skillingaryd 1906-1914

Den 31 oktober 1906 skriver 143 20/1905² Carl Albert Svensson under ett kontrakt med Kungl. Jönköpings regemente som gör honom till volontär vid regementet med en anställningstid från den 1 november 1906 till och med den 31 oktober 1909. Alberts namnteckning bevitnas av fanjunkare J. V. Nilsson och stationsskrivare Agne Gärden. För Kungl. Jönköpings regemente skriver överste Evert Wolffelt under kontraktet som också kontrasteras av Fredrik Hård av Segerstad.

Volontärer

Volontärerna var frivilliga som utbildade sig till underbefäl för att kunna kontraktsanställas vid krigsmakten. Enligt 1901-års härordning var en volontär tvungen att vara minst 17 år vid antagningen och kontraktanställdes för en period av 2 till 4 år. Kontraktet kunde sen förlängas i 1 till 2 år. En obefordrad volontär fick vara kvar i längst 6 år och fick inte vara äldre än 28 år. En befordrad volontär kunde vara kvar till han var 32 år. Bestämmelserna ändrades under årens lopp, men inte i någon större omfattning. Volontärrättningen bestod ända till 1952

Albert är nu volontär nummer 159 Svensson vid Vista kompani och har tagit det första steget på den militära banan åt vilken han skulle komma att viga 42 år av sitt liv. Vad var det som fick Albert att

² 1902 – 1942 tillämpades ett tredelat inskrivningsnummer med ett ordningsnummer/löpnummer för individen, ett nummer för rullförföringsområdet (Jönköpings rullförföringsområde, Ro 20) och ett nummer för inskrivningsåret.

skriva under ett kontrakt som under de tre kommande åren skulle binda honom till det militära? Hade han fått nog av livet som dräng och ville komma bort från lantarbetet? Han hade kanske till och med påverkats av knektarna i torpen på Edskvarna Södergård. De hade säkert berättat om livet på Skillingaryd och om den nya framväxande värnpliktsarmén.³ Kanske såg Albert i den en möjlighet att skapa sig bättre liv än det som hans föräldrar hade haft vid bruket och det som han nu hade som dräng? Eller var skälet till att han ”tog värvning”, att för en medellös yngling som han, så var ”att låta värva sig” en av de få möjligheter som fanns att få skolning utöver folkskolan?

Dagen efter det att Albert signerat sitt kontrakt började han sin utbildning på Skillingaryds läger. Skillingaryd är den näst äldsta lägerplatsen i Sverige, endast Ränneslätt är äldre så det var klassisk mark som Albert nu beträdde. På Skillingaryd hade soldater övats sedan slutet av 1600-talet och Jönköpings regemente hade använt fältet som övningsplats sedan 1777.

Skillingaryd

Skillingaryd består egentligen av två läger, en västra och en östra del. Många av de rikt dekorerade träbyggnaderna i de båda lägerhalvorna är fina exempel på 1800-talets och sekelskiftets arkitektur och ger än i dag en bra bild av hur det såg ut på lägertiden. På Skillingaryd har Jönköpings regemente, Wendes artilleriregemente, Smålands artilleriregemente, Kronobergs regemente och Artilleriets Stridsskola övat. I dag förvaltas fältet av Göta ingenjörregemente men även Skaraborgs regemente använder sig av fältet.

Hur Albert hade det på Skillingaryd⁴ under sitt första år i det militära år vet vi inte mer än att han måste ha utfört sin tjänst väl då han 1907 tilläts att gå vidare och kommenderas till korpralskola. Den gjorde han vid Andra Livgrenadjärregementet (I 5) på Malmslätt utanför Linköping. Den 5 augusti 1908 var det examen på korpralsskolan.

Av Alberts avgångsbetyg framgår att han gjort en mycket bra insats vid skolan. Betygen sätts efter en tiogradig skala. Hans medelbetyg är klart över 8 vilket ger honom huvudbetyget Med beröm godkänd. För allmän lämplighet som befäl erhåller han vitsordet Lämplig.

Den 8 augusti, tre dagar efter korpralsskolans slut blir Albert vicekorpral, vilket då var den lägsta befälsgraden inom armén, och han får anlägga sin första gradbeteckning, ett gult redgarnsband runt kragkanten, på sin uniform m/1866. Efter korpralsskolan gör Albert trupptjänst och den 31 oktober 1908 utnämns han planenligt till korpral.

1909 genomgår Albert Underofficersskola⁵ på hemförbandet. Skolan avslutas den 8 april. Att Albert, som på betyget benämns ”korpralen vid Kungl. Jönköpings regemente 6 kompaniet nr 10 Svensson”, har ett gott läshuvud vittnar hans avgångsbetyg tydligt om. Alberts medelbetyg är över 8, 5 på en tiogradig skala och hans huvudbetyg blir Med beröm godkänd och han anses som Lämplig som befäl.

Den 4 augusti 1909 utbryter i Sverige den så kallade Storstrejken. En strejk som kom att pågå till den 13 november och som gjorde att i det närmaste hela Sverige stod stilla. I strejken deltar 300 000

³Rysslands förtryck och strävanden att förryska Finland samt den pågående unionskrisen mellan Sverige och Norge ledde till att den svenska krigsmakten under 1890-talet rustades upp. 1901 beslöt Riksdagen att indelningsverket skulle avskaffas och allmän värnplikt införas. Varje vapenför man var värnpliktig mellan 18 och 47 års ålder. Tjänstgöringstiden var i regel 240 dagar, repetitionsövningar inräknade. De värnpliktiga soldaterna skulle bo i kaserner i städerna. 1901 års riksdag beslöt därför också om att 25 nya kasernområden skulle byggas och att utvidgningar och ändring skulle göras på 12 äldre kasernområden.

⁴I I 12: s Kamratförenings bok Kungliga Jönköpings regemente och Skillingaryd står mer att läsa om livet på Skillingaryd.

⁵1904 upphörde utbildningen av underofficerare vid Infanterivolontärskolan på Karlsborg. Utbildningen av underofficerare skedde därefter på hemförbanden fram till 1916 då utbildningen centraliserades till den nyupprättade Infanteriets underofficersskola på Karlsborg.

män vilket är så gott som Sveriges nästan alla manliga arbetare. Under strejken används i stor omfattning militär personal för bevaknings- och ordningstjänst. Även Albert drabbas av detta. Från den 25 augusti till den 13 september tjänstgör han vid en från I 12 till Stockholm kommenderad ”garnisonsförstärkning” en för honom främmande och säkert inte heller någon omtyckt uppgift. Väl hemma i Jönköping igen så får Albert en ny och mycket trevligare kommendering. Han skall från november 1909 till augusti 1910 tjänstgöra som underbefäl på regementets skolor i Jönköping och Skillingaryd.

I mars 1909 deltar Albert i en vinterfälttjänstövning i trakten av Örnsköldsvik. Det är förmodligen första gången som han befinner sig så långt norrut. Föga anar han då att han om nitton år skall vara bosatt på dessa breddgrader.

Den 17 september 1910 utnämns Albert till distinktionskorpral⁶ och den 22 september förnyar han sitt kontrakt med I 12 på ytterligare ett år, en handling som han skall komma att upprepa varje år fram till 1917. Albert kan vara nöjd. Han har nått den högsta underbefälsgraden och han har med det förnyade kontraktet sin försörjning tryggad under ett år. Som grädde på moset får han en ny 10 månaders kommendering som underbefäl vid regementets skolor i Jönköping och Skillingaryd.

Med den allmänna värnpliktens införande 1901 följde krav på åretruntutbildning vilket i sin tur medförde krav på permanenta förläggningar. Beslut togs att I 12 skulle flytta från Skillingaryd och förläggas i kaserner i Jönköping. Tiden på Skillingaryd gick mot sitt slut. Alberts insatser som underbefäl vid regementets skolor måste uppskattats av hans chefer för att under både 1912 och 1914 kommenderas han åter att tjänstgöra som underbefäl vid regementets skolor vilka nu var förlagda till Ränneslätt⁷. Båda kommenderingarna omfattar tiden oktober till april.

Den 28 juli 1914 bryter det första världskriget ut. Sverige stärker sin beredskap och inkallar kort efter krigets början beväringen och vissa klasser av landsstormen.

*Furir Albert Svensson sittande tillsammans med två stående kolleger.
Foto från 1910-19.*

Beväringen

Med ordet beväringen avsågs yngre värnpliktigt manskap som kunde kallas in vid en krissituation. När det första världskriget bröt ut 1914 var Sveriges omställning till det 1901 införda värnpliktsförsvaret klart och landet kunde mobilisera en värnpliktig krigsmakt på 600 000 man. Begreppet beväringen utgick ur den officiella svenska militära terminologin 1941

⁶Distinktionskorpral var åren 1858-1914 den högsta underbefälsgraden i svenska armén utom vid artilleriet, där den motsvarades av förste konstapel. Distinktionskorpral var en grad mellan korpral och sergeant och var länge endast en hedersgrad. Den avskaffades 1914 då den ersattes med graden furir.

⁷Ränneslätt ligger tre kilometer väster om Eksjö och anses vara Sveriges äldsta militära övningsplats. Den togs i bruk redan 1686. På Ränneslätt har Smålands husarregemente, Smålands grenadjärkår, Karlskrona grenadjärregemente, Östgöta trängkår och Kalmar regemente övat.

Även Albert inkallas. Redan den 31 juli tar han som troppchef⁸ befälet över ett av regementet organiserat förband. Det vill med andra ord säga att han för befäl över en mindre enhet ur neutralitetsvakten.

Albert Svensson, nummer fyra från vänster, tillsammans med underbefälskamrater och damer på Kaffegatan 12 i Skillingaryd. Foto troligen från 1910-19

Vad för sorts tropp han för befäl över eller var någonstans den är grupperad under de 16 månader som han leder den framgår inte av hans tjänstgöringskort eller hans efterlämnade handlingar. Det faktum att han 1917 deltar i en fälttjänstövning i trakten av järnvägsknuten Alvesta kan kanske ha en koppling till hans tidigare uppgift som troppchef.

---

⁸Med begreppet tropp avses en styrka motsvarande en halv pluton det vill säga 2-3grupper. I 1932 års fälthandbok del 1 bestod en skyttegrupp av 12 man.